

Олена РОМАНЕНКО,

аспірантка Інституту світової економіки та міжнародних відносин НАН України

АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВИХ ГРУП У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У статті досліджено присутність українських груп наукового спрямування в соціальних мережах. Досліджені спеціалізовані (Ukrainian Scientists Worldwide, Українська наукова інтернет-спільнота та Scientific Social Community) та мережі загального спрямування (Facebook та ВКонтакте).

Ключові слова: наука, Україна, соціальна мережа, Інтернет.

З появою мережі Інтернет виникли нові медіа, що орієнтовані на широку аудиторію не лише територіально, а й за сферами інтересів. Епоха Веб 2.0, що прийшла на зміну Веб 1.0, має особливі способи донесення контенту до читача. Якщо раніше, як зазначає М. Морріс [1], роботу в мережі можна було розподілити на чотири категорії: асинхронна комунікація «один на один» (електронна пошта), асинхронна комунікація «багато з багатьма» (списки розсилки), синхронна комунікація «один на один» чи «один з багатьма» (стосовно рольової гри чи теми у чаті), асинхронна комунікація «багато з одним» та «один з багатьма» (веб-сайти). Принципово змінилися способи роботи в мережі: кожен є автором, співавтором (редагування) або активним (ведення щоденника) співрозмовником (коментування, виставлення «оцінок»).

Соціальні мережі (такі як Facebook чи ВКонтакте та ін.) сприймаються як місце проведення дозвілля, пошуку старих та нових друзів або ділових партнерів (Prosfco, LinkedIn та ін.), але даний тип сайтів дає широкі можливості щодо об'єднання в групи за інтересами, у тому числі і за науковими. Ця робота є актуальним дослідженням наукових груп у соціальній мережі Facebook, ВКонтакте, а також спеціалізованих соціальних наукових мереж.

Метою роботи є визначити, наскільки сучасні українські вчені та їхні об'єднання подані в соціальних мережах.

Завдання, що ставилися під час дослідження:

- засобами пошуку в соціальній мережі Facebook знайти групи наукового спрямування (всі галузі науки);
- визначити їх кількісні (кількість груп, послідовників), якісні (періодичність, наповнення, мова, спрямування) ознаки;
- дослідити групи в мережі ВКонтакте (відсортованих за місцем розташуванням в Україні);

- провести їх аналіз, відповідно до попереднього джерела, порівняти отримані результати;
- знайти та дослідити вузькотематичні соціальні мережі, що створені задля розвитку науки в Україні;
- визначити їх особливості: структуру, напрями наукової спеціалізації, активність учасників, їх місце роботи;
- зробити висновки про подання українських наукових кіл у досліджуваних соціальних мережах.

Об'єктом дослідження є соціальні мережі, предметом – оцінка груп і сторінок у Facebook, сторінок ВКонтакте, мереж Ukrainian Scientists Worldwide, Українська наукова інтернет-спільнота та Scientific Social Community.

Актуальність. Мережа Інтернет є невід'ємною частиною сьогоденного життя людей. У ній реалізуються ділові, особисті, громадські, а також наукові досягнення.

Інтернет був створений як зв'язок між комп'ютерами наукових установ і його ідея а ргіогі була пов'язана з обміном науковими відомостями. Дослідження того, наскільки «нові медіа» використовуються з цією метою сьогодні, є дуже актуальним. Новизна дослідження інтернет-мережі в такому аспекті полягає в прикладному характері: у роботі визначено українські наукові групи в соціальних мережах.

Аналіз окремих досліджень і публікацій з тематики роботи. Українські та російські дослідники вивчали способи подання, реалізації проектів та розвиток наукової думки в мережі Інтернет. Наприклад, О. В. Зернецька вивчає глобальні інформаційно-комунікативні процеси, у своїх наукових публікаціях вона розглядає існування медіапростору та аналізує контент ЗМК [2]. Ще в 1993 р. вона присвятила свою книгу («Нові засоби масової комунікації: соціокультурний аспект») новим медіа. Нині вона вивчає теорію та практику нових медіа, аналізуючи глобальну політичну блогосферу як арену політичної комунікації [3].

Інша дослідниця – Л. Г. Кір'янова в роботі «Трансформація науково-співтовариства в умовах глобалізації інформаційно-комунікативного простору: специфіка розвитку науки в Росії» вважає, що «нові комунікаційні технології стають частиною наукового дослідження і можуть призвести до корінних змін в організації наукової діяльності та трансформації науки в цілому» і «змінити характер наукової праці і структуру наукових спільнот» [4, с. 94–97]. Автор відзначає основні трансформації, що відбуваються в епоху глобалізації в науковому товаристві:

- трансформація інформаційних потоків (прискорюється темп роботи з інформацією, зміна змісту, можливість одночасно користуватися одним ресурсом багатьом науковцям, можливий адресний пошук відомостей). У цьому аспекті дослідниця виокремлює такі небезпеки: перенасичення ринку інтелектуальною продукцією і формування «поп-науки», знеособлення наукового знання через низький контроль потоків інформації;

– трансформація структури наукової спільноти (віртуалізація). У результаті – створення віртуальних наукових співтовариств, які співпрацюють дистанційно;

– трансформація взаємодії соціогуманітарних та природничих наук (тенденції міждисциплінарності в умовах глобалізації).

Інші дослідники займалися подібною проблематикою. А. В. Чистаков досліджує проблеми спілкування онлайн, визначаючи, що «через Інтернет створюються нові спільноти та субкультури, створюючи нові форми ідентичності особистості, розширюючи особистий досвід, коло спілкування, можливості самореалізації» [4, с. 288], Е. К. Вдовіна вивчає, як студенти користуються інтернет-ресурсами у своїй повсякденній навчальній діяльності, приходючи до твердження, що хоча вони «швидко знаходять потрібну інформацію, адаптують її до власних цілей і відразу надають результати пошукової роботи для оцінки викладачем», більшість студентів, а в майбутньому – аспірантів та молодих учених «не обдумують її», не мають «особистого осмислення висвітлюваного питання, немає справжнього розуміння процесу». Звідси випливає не лише проблема підготовки наукових кадрів, а й відсутність самовдосконалення: «Відсутні сумніви, зустріч протилежних точок зору. Єдине джерело може сприйматися як єдина правда. Зникає головне завдання пізнання – власне самовдосконалення» [4, с. 92]. Проблему компетентності майбутнього вченого в інформаційну добу вивчає й Е. С. Іванова («Інформаційно-комунікативна компетентність майбутнього фахівця як необхідна умова ефективності його професійної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві» [4, с. 114–117]). І. А. Вершинська розглядає мережеві співтовариства в Рунеті [4, с. 207–209]. Російська вчена досліджує, як і український автор О. В. Зернецька, сучасну блогосферу. Дописувач онлайн-щоденника може «в будь-який момент створити власне мережеве співтовариство, практично одразу ж знайти однодумців з-поміж інших блогерів».

Найбільш близькою до даного дослідження є робота Я. О. Горбунко «Інтернет у сучасних наукових комунікаціях» [5]. Дослідник визначає особливості наукової комунікації в мережі Інтернет:

- подолання простору і часу (рівень міжособистісної комунікації);
- можливість миттєвої одночасної розсилки повідомлень кільком або багатьом адресатам;
- розвиток нових утворень «мережових співтовариств» науковців;
- можливість долучитися до таких співтовариств усіх бажаних (незважаючи на простір).

Отож, дослідивши джерельну базу, можна сказати: дослідження наукових груп у соціальних мережах у практичному аспекті вчені ще не проводили. Їхні роботи мають більш фундаментальний характер: опис

загальних тенденцій розвитку нових медіа, дослідження блогосфери та розгляд проблеми виховання майбутніх наукових кадрів.

Характеристика особливостей Веб 2.0.

До 2004 р. усі веб-сайти мали подібну структуру, і правила роботи з ними були однаковими. Сторінка і її вміст були статичними, відвідувач міг прочитати, скопіювати, зберегти, роздрукувати, надіслати другу, іноді – обговорити на форумі вміст статті. Редагувати вміст, додавати коментарі, посилання, фото та відео стало можливим лише при трансформації Веб 1.0 у Веб 2.0. Насамперед цьому сприяв технічний прогрес і те, що мережа «помолодшала»: зростаюча кількість провайдерів зменшила вартість доступу до мережі і збільшила кількість «домашніх» підключень, а отже – молоді люди не лише в школі, ВНЗ чи на роботі, а й удома використовували можливості мережі Інтернет.

Термін Веб 2.0 ввів Тім О'Рейлі для позначення нової епохи в розвитку інтернет-технологій у статті «Що таке Веб 2.0» [6]. Там він зазначив, що багато компаній не розуміють змісту цього терміна й використовують лише для позиціонування себе як сучасної та прогресивної компанії. А отже – для залучення покупців з метою отримати прибуток. У цій статті вперше було здійснено поділ на веб-ресурси старого та нового покоління: показати різницю, у 2005 р. ще не дуже зрозумілу, було легше на конкретних прикладах: «Вікіпедія», блоги, торренти.

Узагальнено різниця між сторінками двох епох подана у вигляді таблиці (табл. 1). Звичайно, є суто технічні деталі, в опис яких простий користувач не заглиблюється, відчувачи лише зміни в роботі з новими сервісами.

Таблиця 1

Різниця між Веб 1.0 і Веб 2.0

Критерії	Веб 1.0	Веб 2.0
Подання інформації	Переважно текстове, невеликі фото	Текст, фото, відео, аудіо (без обмежень у розмірі файлу)
Реакція на зміни	Сторінка оновлюється повністю	Оновлюється лише фрагмент сторінки, де була внесена зміна
Зворотний зв'язок	Гостьові книги, форуми, чати, адреси електронної скриньки (потрібен перехід на іншу сторінку або ресурс)	Динамічність – коментування, додавання посилання, фото, відеотексту з'являється одразу ж
Технічні обмеження перегляду	Вказівка на конкретний веб-браузер, розширення монітора для коректного відображення змісту сторінки	Відсутні. Іноді потрібно встановити додаткові надбудови (наприклад, програми зчитування флеш, відео файлів)

Соціальні мережі загального користування

Згідно з даними журналу «Кореспондент», найпопулярнішими соціальними мережами на території СНД є ВКонтакте (38 млн осіб) та «Однокласники» (30 млн осіб). В англomовному середовищі популярними сервісами є Facebook і MySpace (250 млн осіб) [7].

Facebook

Мережа була створена 4 лютого 2004 р. як сайт для спілкування студентів. Розробник М. Цукерберг [8] мав на меті об'єднати всіх студентів Гарварда, де він навчався, у мережу для спілкування. Відповідно до цього відбувалася й реєстрація – приєднатися до Facebook можна було, лише маючи поштову скриньку в домені .edu (засвідчувало належність до навчального закладу). Але зростаюча популярність проекту привела до того, що у 2005 р. реєстрація була відкрита для всіх бажаючих. Facebook став узірцем сучасних соціальних мереж, поширюючись серед англomовних користувачів. Інтерфейс сервісу ставав дедалі складнішим за будовою, з'являлися нові можливості для користувачів, перекладався на різні мови світу, щоб стати всесвітньою мережею.

Перед тим як описувати результати проведеного дослідження, варто пояснити структуру реєстрації та особливості створення спільнот у цій мережі. Насамперед, особа має заповнити анкету на базі власної електронної скриньки, з якої до системи інтегрується адресна книга. Крім особистої сторінки користувача, важливими структурними елементами Facebook є групи і сторінки. Групи – створені кількома або однією людиною об'єднання за інтересами, своєрідний клуб. Сторінки створюються особою з метою поєднати всіх, хто цікавиться певною темою і є місцем для обговорень. Якщо в групу потрібно «вступати», то сторінки просто «подобуються». Інформація про все, що відбувається в групах і на сторінках, оновлюється на особистих сторінках («стіні») тих користувачів, які до них приєдналися. Пояснивши основний принцип роботи, вважаємо за доцільне визначити параметри пошуку груп і сторінок у соціальній мережі Facebook.

Спочатку пошук проводився у групах за ключовими словами англійською «science» і українською «наука» (без фільтру на місце розташування групи). Не бралися до уваги групи, що не оновлювалися з 2009 р. і в яких було менше 50 учасників (за винятком української групи). Результати опрацювання масиву інформації подані у вигляді табл. 2.

За запитом «наука» було виділено дві групи (в таблиці наведені останні), що тією чи іншою мірою відповідали певним науковим відомостям. Одна з груп – це представлення розділу «Наука» російської газети «Правда», а інша – під назвою «Популярна наука» є місцем спілкування про нові наукові досягнення. Остання публікація була здійснена на стіні об'єднання влітку 2009 р. Ця група все ж таки була включена в загальний перелік, щоб показати стан україномовних наукових груп у соціальній мережі Facebook.

Таблиця 2

Наукові групи у мережі Facebook

Назва групи	Галузь науки	Опис	Країна	К-ть учасників	Мова	Періодичність оновлення
Biology	Біологічні науки	Біологія, анатомія	США	7144	Англійська	1–2 рази на день
Geology Rocks!	Природничі науки	Геологія для професіоналів та студентів	США	11 700	Англійська	Декілька разів на годину
Matematika	Математичні науки	Математика, геометрія, алгебра	Хорватія	5776	Хорватська, англійська	1–2 рази на день
Science Group	Міждисциплінарна група	Дослідження та опис різноманітних наукових проблем	Болгарія	135	Болгарська, англійська	1–2 рази на день
Theoretical Physics	Фізика: класична теорія механіки, молекулярна фізика та ін.	Ресурс про нові наукові досягнення в галузі фізики	США	6981	Англійська	Декілька разів на годину
Ukrainian Scientists Worldwide	Міждисциплінарна група	Створена для того, щоб консолідувати український інтелект у світі	Україна / Німеччина	32	Українська	Остання публікація – 9.04 2010 р.
Наука – про що говорять сьогодні	Новини про новинки (публіцистичні новини)	Версія газети «Правда», розділ «Наука»	Росія	33	Російська	1–2 рази на тиждень
Популярна наука	Інтернет, космос, загальна теорія науки	Представництво сайту http://pops-ci.com.ua	Україна	2	Українська	Остання публікація – літо 2009 р.

Шість інших спільнот було присвячено природничим наукам. Оскільки пошук здійснювався англійською, до переліку потрапили групи, що в назві або описі мали слово «science». Три з них розташовано у США, по одній – у Болгарії (135 осіб), Хорватії (5776 осіб), Україні (32 особи). Дані наведені станом на 24 квітня 2010 р. Кількість учасників в американських групах вражає: біологічні науки – 7144 особи, геологія – 11 700 осіб, фізика – 6981 особа. Оновлюються англійські групи декілька разів на день (Biology, Science Group) або ще частіше (Geology Rocks, Theoretical Physics).

Такий низький показник присутності наукових груп у розглянутій соціальній мережі може бути пояснений тим, що дослідницькі об'єднання можуть дати групі власну назву, або ім'я інституції, на яку вони працюють, або використанням терміну «наука» в неklasичному розумінні. Останній факт збільшив кількість отриманих результатів за запитом, але не їх якість. Наприклад, серед україномовних груп зустрічалися словосполучення: «наука життя», «наука фен-шуй», «наука кохання» та ін. Англійські джерела мали іншу особливість: величезну кількість прихильників мали групи на кшталт «Наукові карикатури» (18 266 осіб) чи група «числа Пі» (30 913) чи «Мій учитель наук – ненормальний» (55 928).

Аналізуючи сторінки в соціальній мережі Facebook, що містили слово «science», отримали 14 сторінок, 10 з яких розміщені в США, а один не зазначив місцевості. Інші країни-автори сторінок про науку: Словенія, Грузія, Турецька Республіка, Албанія, що ведуть спілкування державними (грецькою, турецькою, албанською) і англійською мовами. Зведені дані подані у вигляді таблиці (табл. 3).

Таблиця 3

Наукові сторінки в мережі Facebook

Назва сторінки	Галузь науки	Опис контенту групи	Країна	К-ть учасників	Мова	Періодичність оновлення
A Moment of Science	Усі галузі науки	Короткі відео, фото та ролики: експерименти, дослідження, спостереження	США	2639	Англійська	Декілька разів на годину
California Science Center	Екологія	Представництво центру досліджень у Каліфорнії http://www.california-sciencecenter.org	США	2373	Англійська	Декілька разів на годину

International Association for Political Science Students	Політичні науки	Сторінка асоціації студентів-політологів	Словенія під егідою ЄС	6636	Англійська	Декілька разів на годину
National Science Foundation (NSF)	Природничі, історія, географія, археологія	Представництво урядової організації The National Science Foundation (NSF)	США	7370	Англійська	1–2 рази на день
Popular Science	Природничі науки	Представництво журналу Popular Science	США	13 666	Англійська	1–2 рази на день
Science & Technology	Природничі, інформаційні технології	Новини та відкриття, фото, відео з тематики природничих наук	США	10 245	Англійська	Декілька разів на годину
Science and Technology	Усі науки	Популярна наука для широкого кола читачів	Турція	1399	Турецька, англійська	1–2 рази на день
Science Careers	Природничі науки	Представництво журналу Science	США	6729	Англійська	1–2 рази на день
Science Channel	Усі галузі науки	Інформація про відкриття, фото та відео від дослідницьких установ США	США	17 734	Англійська	Декілька разів на годину
Science Daily	Технології, космос, біологія	Щоденні новини: космос, технології та охорона здоров'я	Греція	9660	Грецька, англійська	1–2 рази на день
Science Friday	Усі галузі науки	Програма, що виходить щоп'ятниці на громадському радіо США (National Public Radio) www.science-friday.com	США	11 034	Англійська	1–2 рази на тиждень (щоп'ятниці)

Science News Magazine	Усі галузі науки	Представництво журналу Science News Magazine	США	5053	Англійська	Декілька разів на годину
Science/Technology	Усі галузі науки	Популярна наука для широкого кола читачів	Албанський	1137	Албанський	Декілька разів на годину
Science	Усі галузі науки	Представництво журналу Science	США	7693	Англійська	Декілька разів на годину

Дослідивши контент даних сторінок, їх можна об'єднати в такі групи:

- представництво наукового часопису, телевізійної чи радіопрограми: Popular Science, Science Channel, Science Daily, Science Friday, Science News Magazin, Science Careers;

- представництво студентських, громадських чи урядових дослідницьких організацій, об'єднань: California Science Center, International Association for Political Science Students, National Science Foundation (NSF);
- сторінки-інформатори з усіх галузей наук, своєрідні розсилки відомостей про нові винаходи, анонси подій: A Moment of Science, Science & Technology, Science and Technology, Science/Technology.

Кількість прихильників найнижча на албанській (1137 осіб) і турецькій (1399 осіб) сторінках, американські мають від 2373 до 17 734 осіб. Оновлюються вони декілька разів на годину або щодня (сім сторінок проти шести відповідно).

Отже, англійські сторінки в соціальній мережі Facebook є популярнішими для подання наукових відомостей, ніж групи. Сторінки відображають інформацію з традиційних медіа, наукових установ, організацій або є осередком обміну відомостями про нові відкриття з різних галузей (біологія, астрономія, політологія, історія, географія та ін.). Кількість користувачів (від 6000 до 13 000 осіб) вказує на зацікавленість людей цих об'єднань наукою.

Про соціальну мережу Facebook можна зробити висновок, що це середовище переважно англійськомовних дослідників, що обмінюються інформацією про нові наукові події, а також – людей, що є прихильниками наукових видань. Українські сторінки наукового характеру ще мають бути створені в цій соціальній мережі.

ВКонтакте

Сервіс ВКонтакте почав працювати у вересні 2006 р. Це соціальна мережа є російськомовним аналогом Facebook і посідає перше місце серед мереж, якими користуються українці (за даними власників ресурсу). Розробником сервісу є П. Дуров [9]. На відміну від Facebook, ВКон-

такте не має спеціального поділу на сторінки та групи. Об'єднання за інтересами можливе лише в групах.

У соціальній мережі ВКонтакте, станом на 24 квітня 2010 р., було зареєстровано 6 597 678 груп. При пошуку за словом «science» пошукова система сайту пропонує 627 результатів, при обмеженні запиту територіально Україною – 85 груп. За запитом «наука» отримуємо 4703 групи, 859 з яких перебувають в Україні.

Дослідивши об'єднання за англomовним запитом, отримали такі відомості (табл. 4).

Таблиця 4

Наукові групи в мережі ВКонтакте (запит «science»)

Назва групи	Галузь науки	Опис групи	Місто	К-ть учасників	Мова	Періодичність	Адреса (URL)
~Biology science~	Біологія	Відкрита	Одеса	149	Російська	Останній запис: 11.04.2010	http://vkontakte.ru/club2201952
Discovery Channel	Глядачі Discovery Channel	Відкрита	Житомир	170	Російська	Останній запис: 31.03.2010	http://vkontakte.ru/club10077722
Українське відділення Міжнародної асоціації студентів (молодих) політологів (IAPSS)	Дослідники політичної науки	Відкрита	Київ	81	Українська	1–2 рази на день	http://vkontakte.ru/club9769585

Найчастіше оновлювана група – Українське відділення Міжнародної асоціації студентів (молодих) політологів (IAPSS), що має 81 прихильника. Вона є україномовною. Наступні дві (Biology science – 149 осіб і група глядачі Discovery Channel – 170 осіб) – російськомовні і не оновлювалися приблизно місяць.

Дослідивши масив інформації, що відповідає запиту «наука», отримали 13 груп (табл. 5).

Наукові групи в мережі ВКонтакте (запит «наука»)

Назва групи	Мета створення	Опис групи	Місто	К-ть учасників	Мова	Періодичність	Адреса (URL)
Scientific Social Community	Комунікація та спільна робота вчених різних країн	Відкрита	Київ	5034	Російська	1–2 рази на день	http://vkontakte.ru/club6182522
Ukrainian Scientists Worldwide	Консолідувати український інтелект у світі	Відкрита	Чернівці	117	Українська	1–2 рази на тиждень	http://vkontakte.ru/club11090404
Аспиранты UA / Аспиранты UA	Портал аспірантів: допомога в навчанні	Відкрита	Київ	810	Російська	1–2 рази на день	http://vkontakte.ru/club4492179
Молоді науковці для молодих науковців	Створена для науковців України, які мають ідеї і можуть їх реалізувати	Закрита	Львів	598	Українська	Дані доступні лише членам групи	http://vkontakte.ru/club3836548
Наука при каві	Неформальне спілкування на наукову тематику: (в НАУКМА)	Відкрита	Київ	768	Українська	1–2 рази на тиждень	http://vkontakte.ru/club8528186
Наука: необ'яснимо, но факт	Обговорення природничих наук: астрономії, фізики	Закрита	Дніпропетровськ	2807	Російська	Дані доступні лише членам групи	http://vkontakte.ru/club11342900

Продовження табл. 5

Науковий блог НаУф «Острозька академія»	Обговорення наукових статей, журналів, науки, освіти	Закрита	Остріг	2340	Українська	Дані доступні лише членам групи	http://vkontakte.ru/club14428110
Освіта і наука	Реакція на події освітньої галузі (антитабачна кампанія)	Відкрита	Київ	1215	Українська	1–2 рази на день	http://vkontakte.ru/club3619233
Політологи UA	Для обговорення політики	Відкрита	Київ	600	Українська	1–2 рази на тиждень	http://vkontakte.ru/club2096367
Психологія як наука	Збір психологічних тестів, досліджень, цікавих фактів	Відкрита	Сімферополь	826	Російська	Щоденно	http://vkontakte.ru/club5674706
Разумный замысел	Визначення співвідношення Біблії та науки	Відкрита	Київ	385	Російська	1–2 рази на тиждень	http://vkontakte.ru/club12826747
Філософія	Обговорення філософських питань	Відкрита	Новомосковськ	63	Російська	Декілька разів на місяць	http://vkontakte.ru/club12230302
Я – аспірант. Пункт приєма и обмена опыта	Для обміну досвідом	Відкрита	Харків	184	Російська	Останній запис: 5 лютого 2010	http://vkontakte.ru/club1655493

У налаштуванні при створенні групи в мережі ВКонтакте можна визначити ступінь доступу до неї інших користувачів: закрита (доступ відкриває модератор або інший член групи) чи відкритий (може долучитися будь-хто). З 13 отриманих співтовариств три є закритими. Усі досліджувані групи, залежно від мети створення, можна поділити на такі категорії:

- групи, створені випускниками ВНЗ, аспірантами чи молодими вченими. Темі для обговорення в межах спільноти: освіта, наука, навчання, обмін корисними посиланнями (наприклад: група «Острозька академія», «Наука при каві», що проводить зустрічі з ученими, бізнесменами на базі НАУКМА, «Аспіранти UA», «Я – аспірант», «Молоді науковці для молодих науковців»;

- групи однієї чи двох-трьох суміжних галузей наук для всіх небайдужих до певної проблематики людей («Політологи UA», «Філософія», «Психологія как наука»);

- науково-популярні групи («Разумный замысел» – співвідношення науки і біблійського вчення, «Наука: необ'яснимо, но факт», «Освіта і наука»);

- мережі, створені для покращення комунікації між науковцями різних міст і країн (Ukrainian Scientists Worldwide, орієнтована на українських дослідників у світі, Scientific Social Community). Ця категорія груп є найбільш універсальною, оскільки об'єднує вчених різних галузей, а не просто тих, кому цікаві новини науково-популярного характеру.

Кількість користувачів, зареєстрованих у групах, отриманих за запитом «наука», є на порядок нижчою, ніж у групах соціальної мережі Facebook. Свідомо відбираючи групи, в які входять понад 50 осіб, ми отримали найбільшу в 5034 особи (Scientific Social Community), а найменшу в 63 особи («Філософія»). У середньому в групі налічувалося 200–350 осіб, періодичність оновлення сторінок – низька (1–2 рази на тиждень). У закритих групах цей показник визначити неможливо, оскільки всі обговорення, фото, відео і написи на «стіні» є закритими для користувачів, що не є членами групи. Але для мережі Інтернет, де інформація поширюється миттєво і оновлюється щохвилини, показник оновлення 1–2 рази на тиждень є дуже негативним. Це свідчить про низьку активність учасників і невелику зацікавленість у діяльності групи як модераторів, так і учасників.

Особливістю груп, які знайдені за запитом «наука», була двомовність. Неважачи на те, що всі вони розташовані в Україні (саме у великих містах: Київ, Одеса, Львів, Харків, Дніпропетровськ, Сімферополь), російськомовними є сім із 13 груп. Крім того, сторінки ВКонтакте побудовані за іншою, ніж в Facebook, схемою. Оновлення в групах не виводиться на власну сторінку користувача. Для ознайомлення з новими коментарями потрібно заходити до розділу меню «новини в групах» або на сторінку цієї групи. Тому, якщо активність у групі мінімальна, користувач не буде перевіряти її кожного дня, і в результаті може про-

пустити важливі оголошення, анонси (наприклад, пропустити дедлайн конференції чи важливого гранту для досліджень у своїй галузі). Така будова сторінок була створена, насамперед, для індивідуальної, міжособистісної комунікації, адже мета мережі ВКонтакте – залишатися на зв'язку зі своїми друзями, переглядаючи їхні новини, залишати коментарі, ознайомлюватися з їхніми фото. Мета знайти однодумців, а особливо в групах, є не пріоритетною. Особливістю об'єднань цієї соціальної мережі є також їх двомовність (українська і російська мови). Ті групи, що були знайдені за англomовним запитом, не були англomовні. А отже, в англomовному середовищі досліджуваних соціальних мереж українська наука не подана. Можна підсумувати, що ані соціальна мережа Facebook, ані соціальна мережа ВКонтакте не є місцем проведення наукових дискусій для міжнародного спілкування українських учених. Виникає потреба дослідити вузькотематичні соціальні мережі, спрямовані на об'єднання наукових кіл, обмін науковими ідеями та думками. Дослідимо три з таких сервісів: Ukrainian Scientists Worldwide, Українська наукова інтернет-спільнота та Scientific Social Community.

Вузькотематичні наукові мережі Ukrainian Scientists Worldwide

Ідея створення цієї мережі виникла в середовищі українських аспірантів у Німеччині (розробником мережі є українець Ю. Халавка). Метою діяльності вузькотематичної соціальної мережі визначено «налагодження співпраці... для того, щоб консолідувати український інтелект у світі», незалежно від галузі, місця та регіону праці [10]. Мережа почала свою роботу 6 червня 2008 р. Адреса в мережі Інтернет: <http://usw.com.ua>.

Користувач, який під час реєстрації заповнює невеличку анкету, де вказує місце роботи (навчання) і галузь наукових інтересів, має змогу знайти потенційних партнерів для успішних досліджень у різних країнах, розмістити оголошення про наукові заходи в Україні та за кордоном, долучитися до дискусії на різноманітні теми, приєднатися до групи. Учасниками мережі є доктори та кандидати наук, а також викладачі, аспіранти та студенти з таких країн, як Німеччина, Бразилія, США, Швейцарія, Великобританія, Японія, Україна, Австрія. Відвідують мережу представники 19 країн і «географія» ресурсу постійно зростає.

До структури головного меню сайту входять такі розділи: «Головна сторінка», «Запрошення», «Моя сторінка», «Учасники», «Групи», «Блоги», «Форум», «Заходи», «Про нас», «FAQ», «Партнери», «Транслітерація». Коротко опишемо можливість та сервіси, які представлені в кожному пункті меню.

На головну сторінку виводиться інформаційна стрічка новин – усі останні події (коментарі, записи у блогах, імена нових науковців, що зареєструвалися), актуальне опитування, посилання на подання групи в соціальних мережах (Facebook та ВКонтакте). Також за допомогою

великих банерів-вказівників пропонується зробити три «важливі дії»: запросити колег, оформити власну сторінку та додати контент на власну сторінку.

Розділ «Запрошення», на який можна потрапити з головної сторінки чи через головне меню, допомагає імпортувати адреси з електронної пошти користувача (або з програми, що допомагає працювати з поштою: The Bat, Microsoft Outlook, Apple Address Book, .CSV тощо) і надіслати на них запрошення колегам по роботі чи навчанню. Участь друзів зареєстрованих користувачів є важливим як для розробників мережі (її розширення та розвиток), так і для вчених (здійснення наукових комунікацій безпосередньо, не користуючись поштою, приватне листування через соціальну мережу або коментування в групах).

Розділ меню «Моя сторінка» описує останні події, в яких учасник брав участь, містить анкетні дані (які були заповнені під час реєстрації), відгуки на нього інших учасників, нотатки автора. Креативним елементом у розробці цього розділу є можливість змінити дизайн сторінки. На головній сторінці, як зазначалося вище, є посилання на шаблони оформлення.

У розділі «Учасники» показані «нові учасники» і список тих, хто зареєструвався за весь період існування Ukrainian Scientists Worldwide. Станом на 29 квітня 2010 р. у мережі було зареєстровано 850 користувачів.

Розділ «Групи» пропонує ознайомитися з переліком груп на порталі. На час проведення дослідження було створено 42 групи. Найбільшими за розмірами є групи: «Аспірантура в Україні», яка розповідає про навчання в аспірантурі: обмін порадами, матеріалами, оголошеннями (53 особи), об'єднання економістів «Economics» (47 осіб), група біологів «Biology» (32 особи), дослідження фізики «Physics» (29 осіб), хімічна група «Chemistry» (28 осіб), група «Ukrainian» (27 осіб), вивчення релігії «Ukrainian Religious Studies» (27 осіб), група «IT» (26 осіб), дослідники нанотехнологій у групі «Nano» (25 осіб), іноземні мови в об'єднанні «Foreign Languages» (22 особи), група для політологів і тих, хто цікавиться політичним життям «Political Sciences» (18 осіб). Найбільш активними з них є: «Аспірантура в Україні», «Economics», «Biology», «Physics» та «Ukrainian Religious Studies». Пошукова система сайту дає змогу також знайти найновіші коментарі в об'єднаннях і новостворені групи. А також – відвідати спільноти, членом яких є науковець («Мої групи»).

Блоги відображають записи в щоденниках зареєстрованих користувачів. Усього на момент проведення дослідження було зроблено 202 записи в наукових блогах.

Розділ «Форум» має 12 тем для обговорення, серед яких: преса про науку та освіту (33 записи), законодавство про науку та освіту (17 записів), освіта (11 записів). Розділ «Заходи» присвячений анонсам наукових конференцій, грантам, конкурсам та важливим подіям наукового характеру. Кожен учас-

ник може обрати захід, що відповідає його інтересам, або запропонувати власний, тим самим анонсує його серед усіх учасників.

Розділ «Про нас» має опис історії створення та мети діяльності мережі, «FAQ» – відповіді на питання щодо роботи в Ukrainian Scientists Worldwide. Варто зазначити, що інтерфейс дуже зручний, і роботу в соціальній мережі можна розпочинати одразу ж після реєстрації.

Розділ «Партнери» містить посилання на організації-партнери мережі.

Дуже важливим розділом, який автори додали для зручності роботи зарубіжних науковців, є «Транслітерація». Перші записи в мережі робилися латиницею, але оскільки кожен учасник мав різну розкладку клавіатури та стиль написання був не уніфікований, було вирішено писати повідомлення через розділ «Транслітерація», що значно полегшило роботу тим, хто не має україномовної клавіатури, і дало можливість легко сприймати текст.

Підсумовуючи сказане, мережа наукового спілкування Ukrainian Scientists Worldwide є новою, динамічною, зручною та зрозумілою системою пошуків наукових контактів не лише серед українських, а й зарубіжних учених. Найбільше представників мережі пов'язали свою наукову діяльність з економікою, біологією, хімією, релігієзнавством, іноземними мовами та політологією. Разом з перевагами, існує ряд незначних недоліків (наприклад – учасник не може написати листа іншому науковцю, поки не додасть його у друзі, тому змушений додавати до кола колег тих, хто, можливо, такими не є і не має стати. На думку автора щодо розділів меню – можна було додати «Партнери» і «FAQ» в підменю до розділу «Про нас»). Але, незважаючи на ці зауваження, вузькотематична мережа Ukrainian Scientists Worldwide має всі шанси завоювати широку аудиторію та популярність серед наукових кіл.

Українська наукова інтернет-спільнота

Метою сайту «Українська наукова інтернет-спільнота» (<http://www.nauka-online.org>) є організація онлайн-спільноти українських науковців, обговорення актуальних проблем української науки, розміщення публікацій, обмін досвідом та пошук партнерів. Мережа була створена у 2005 р., а почала реєструвати відвідувачів улітку 2006 р. Спочатку платформа розроблювалася як форум для обговорення і календар поточних та майбутніх подій. Сьогодні Українська наукова інтернет-спільнота є вузькотематичною науковою соціальною мережею з-понад 330 учасниками (станом на 29 квітня 2010 р.). Для участі в обговореннях потрібно також пройти реєстрацію (вік, посада, місце роботи чи навчання, інші додаткові відомості про особу). Можна запросити своїх колег та друзів до мережі.

До головного меню сайту входять такі розділи: «Календар», «Каталог», «Групи», «Форум», «Трекер», «Учасники».

«Календар» показує події, що відбуваються та мають відбутися в науковому співтоваристві: кожен день містить гіперпосилання на подію, яка

Незважаючи на те, що ресурс пропонує можливість організації спільнот користувачів за інтересами, учені не надто активно їх створюють. Підсумовуючи такі відомості, можна стверджувати, що цей ресурс є передхідною моделлю (від форуму до мережі) і відіграє важливу роль у співпраці саме українських науковців.

Scientific Social Community

Соціальна мережа вчених Scientific Social Community (<http://www.science-community.org>) пропонує пошук актуальної наукової інформації, об'єднання колег за науковими інтересами.

Мережа орієнтована в першу чергу на вчених з України, Росії та інших країн Співдружності. Усі сервіси є повністю безкоштовними для вчених. Розробка цього проекту була розпочата в червні 2008 р., а його офіційний старт відбувся в січні 2009 р. [11].

У цій мережі також потрібно зареєструватися, ввівши інформацію про себе. Учасник отримує доступ і може керувати власними файлами («Мої файли»), редагувати інформацію про себе («Моя сторінка»), переглядати події у групах («Мої групи»), читати інших учених («Мої колеги»), робити записи («Мій нотатник»), отримувати новини («Нове на сайті»), переглядати вміст пошти («Моя пошта») або вийти з профілю («Вихід»).

Головне меню сайту містить такі розділи: «Учені», «Групи та обговорення», «Експерименти», «Гранти», «Конференції», «Корисності», «Дайджест».

Розділ «Учені» дає можливість шукати колег по всьому світу, використовуючи форму розширеного пошуку. Пошук може проводитись по одному чи комбінації таких параметрів, як ім'я, прізвище, місто, інститут та наукове звання. Станом на 29 квітня 2010 р. було зареєстровано 2777 учених.

Розділ «Групи та обговорення» дає змогу обговорити наукові питання з колегами з усього світу у вже створеній групі, створити нову дискусію чи приєднатися до вже існуючої. На момент дослідження було зареєстровано 24 групи. З них найбільш чисельні: «Інновації» (28 осіб), «Культурологія» (26 осіб), <http://www.science-community.org/uk/content> «Стратегія та керування проектами» (27 осіб), є й інші галузі: фізика, економіка, біологія тощо.

У розділі «Експерименти» можна шукати, де провести необхідні дослідники наукові дослідження. Пошук може здійснюватися за назвою вимірювального устаткування, за назвою методу вимірювань, за типом зразків та за країною. Цей розділ є особливістю мережі Scientific Social Community.

У розділі «Гранти» подані відкриті на момент перегляду гранти (станом на 29 квітня 2010 р. у кількості 32 штук). Для перегляду інших 379 грантів, що представлені на сайті, потрібно перейти до архіву. Якщо користувач має інформацію про грант – він може її додати до цього розділу.

Розділ «Конференції» побудований аналогічним чином: можна прочитати про конференції, які ще не розпочалися (28 конференцій) або

перейти до архіву (158 конференцій). Також є можливість додати власну конференцію.

Розділ «Корисності» надає інформацію про фірми із СНД, які можуть співпрацювати з науковцями. Більшість із названих фірм продають устаткування чи реактиви для дослідів.

«Дайджест» – це періодичне електронне видання, яке інформує читачів про актуальні гранти, пропозиції навчання в аспірантурі та наукові вакансії та конференції. Згідно з інформацією на сайті, «Дайджест» читають 68 докторів наук, 441 кандидат наук, 138 наукових співробітників, 77 інженерів, 506 аспірантів, 271 магістр, 624 студенти.

До бокового меню сайту входять розділи «Статті», «Блоги вчених», «Аспірантура», «Вакансії». У розділі «Статті» можна опублікувати власну статтю, у «Блогах вчених» – ставлення до певної проблеми, роздуми на наукову тематику. Розділ «Аспірантура» описує можливості отримати ступінь наук у різних країнах світу (16 актуальних запрошень з європейських країн: Австрії, Естонії, Великої Британії та 119 пропозицій в архіві). Розділ «Вакансії» пропонує актуальні наукові вакансії з різних країн світу. Серед них п'ять відкритих і 118 занесено до архіву (станом на 29 квітня 2010 р.).

Scientific Social Community є найбільшою за кількістю учасників з усіх досліджуваних мереж. Вона має сучасний дизайн та постійно оновлюється. Особливістю є пошук місця майбутніх досліджень, а також – розподіл подій за категоріями: виокремлено гранти, конференції та наукові вакансії в окремі розділи, коли в попередніх мережах це все об'єднувалося в один розділ («заходи» та «календар»). Мінусом, на думку дослідника, є відсутність опису можливості здобуття української аспірантури – лише іноземної. Можливо, варто було б створити базу напрямів підготовки та перелік ВНЗ України, де її можна отримати. Те саме зауваження й до вакансій – жодної вакансії у вітчизняних наукових установах.

Висновки

Отже, у найбільшій англомовній соціальній мережі Facebook українська наукова думка зовсім не представлена. І це є великим недоліком: наука не виходить за межі дослідницьких кабінетів. Наукове спілкування, яке є продуктивним у соціальних мережах загального спілкування, полегшується алгоритмом роботи: можна додавати відео-, аудіо-, фотоматеріали, писати коментарі, які одразу ж побачать усі члени групи чи прихильники сторінки, це створює миттєву дискусію між усіма, хто цікавиться цим питанням. Дослідники можуть одразу отримати слушні поради чи конструктивну критику, обмінятися прогнозами важливих подій та знайти справжніх друзів.

Більш помітний розвиток наукової співпраці є в мережі ВКонтакте: це групи активних студентів, аспірантів, молодих учених. Але, порівняно з англо-

мовною мережею, де участь у подібних об'єднаннях вимірюється десятками тисяч, групи україномовних дослідників є менш чисельними – до 5000 осіб.

Отже, у соціальній мережі ВКонтакте українська наука не представлена достатньо повно. Хоча існує ряд об'єднань за галуззю науки чи напрямом навчання, цього недостатньо для відображення реальних наукових подій в Україні. Позитивною є тенденція об'єднань громадян з-за кордону для поширення української науки у світі.

Найбільш активним є спілкування у вузькотематичних мережах, що були спеціально створені для обміну науковими ідеями й думками. Ukrainian Scientists Worldwide (<http://usw.com.ua>) спрямована на обговорення актуальних подій у світі науки, обміну досвідом, створенням бази корисних матеріалів для аспірантів України. Автори ставлять перед собою високу мету консолідувати український інтелект у світі.

Українська наукова інтернет-спільнота (<http://www.nauka-online.org>) є ресурсом перехідної моделі (від форуму до мережі), який відіграє важливу роль у співпраці українських науковців. Він зручний у користуванні, хоча з не дуже сучасним та зручним дизайном. Величезною перевагою сайту є календар наукових подій.

Scientific Social Community (<http://www.science-community.org>) найбільша за чисельністю група. Спільнота орієнтована на студентів, які прагнуть виїхати на навчання чи провести дослідження за кордоном. Плюсом мережі є поділ подій за категоріями і можливість пошуку обладнання за кількома параметрами, пошуку місця (країни) дослідження. Ця особливість є дуже важливою для природничих наук. Негативом є відсутність висвітлення можливості здобуття української аспірантури, повні орієнтація на іноземні дослідницькі установи.

Отже, українські вчені та їх об'єднання найбільше представлені у вузькотематичних соціальних мережах. Мережі загального користування з науковою метою українські дослідники не використовують.

Список використаних джерел

1. *Morris M, Ogan C.* The Internet as Mass Medium / M. Morris, C. Ogan // *Journal of Communication.* – 1996. – Vol. 46, № 2. – P. 40–46.
2. *Зернецька О.* Що пливе в потоці новин / О. Зернецька // *Політика і Час.* – 2001. – № 9. – С. 60–68.
3. *Зернецька О. В.* Переможна зброя нового господаря Білого Дому / О. Зернецька // *Зовнішні справи.* – 2008. – № 12. – С. 24–26.
4. Коммуникативные стратеги информационного общества : тр. 2-й междунар. науч.-теорет. конф., 21–23 окт. 2009 г. / СПб. : Изд-во Политехн. ун-та, 2009. – 384 с.
5. *Горбунко Я. О.* Интернет у сучасних наукових комунікаціях людей [Електронний ресурс] / Я. О. Горбунко. – Режим доступу:

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Soc_dos/2008_7/gorbunko.pdf (22 квітня 2010 р.). – Назва з екрана.

6. *Тим О'Рейли*. Что такое Веб 2.0? / О'Рейли Тим [Электронный ресурс] // Компьютерра. – 2005. – № 37. – Режим доступа: <http://offline.computerra.ru/2005/609/233483> (17 квітня 2010 р.). – Загл. с экрана.

7. *Кремень Т.* Короче, Склифосовский / Т. Кремень // Корреспондент. – 2009. – № 28 (367). – С. 32–35.

8. Facebook [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.facebook.com/facebook> (17 квітня 2010 р.). – Назва з екрана.

9. О сайте [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vkontakte.ru/help.php?page=about>. – Загл. с экрана.

10. Ukrainian Scientists Worldwide. Про нас [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://usw.com.ua/page/pro-nas> (22 квітня 2010 р.). – Назва з екрана.

11. About the Project [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.science-community.org/uk/aboutus> (22 Apr. 2010). – Title from the screen